

A^o 1830.

NEDERLANDSCHE

Zaterdag

De prijs der Courant is, door het geteete Koningrijk, franco per post, in 't jaar 179:00, half jaer f 4:50, quarraal f 2:25.

den 20 Maart.

Alle Inzendingen van Brieven, Advertentien, enz., geschieden aan de redactie dezer, welk laatzen men verzoekt te bezorgen.

N E D E R L A N D E N.

Brussel, — 19 Maart.

Reeds in vorige nummers maakten wij de aankomst van 's Konings geliefden tweeden zoon tot admiraal der vloot, onze marine een hooger vlugt begon te nemen; voorziening en verbetering in en van het lot der officieren, voornamelijk met opzigt om hen van de voor hen nadeelige voorschotten van solliciteurs en anderen te ontslaan; vermeerdering van het aantal onzer oorlogschepen, door het op stapel zetten, op 's Konings werven in onderscheiden havens, van niet minder dan acht oorlogschepen, waaronder drie van het eerste charter. Thans vinden wij, in de Staats-Courant van Woensdag 11., eene reeks van promotien bij het vaste corps officieren der marine, waarbij wij onderscheiden de bevordering van den schout-bij-nacht *Ruijsch* tot vice-admiraal, die van de kapiteins ter zee *van de Sande*, *van der Straeten*, *Twent* en *Landsheer* tot schouten-bij-nacht, en die van de kapitein-luitenant *Willinck* en *Courrier* dit *Dubekart* tot kapiteins ter zee, enz. enz. De generale inspectie over het loodwezen, zoo wel in het Noorder- als Zuider-departement, welke departementen tot nu toe afgescheiden waren, is aan den schout-bij-nacht *A. C. Twent* voormeld opgedragen.

— De Tweede Kamer der Staten-Generaal is weder deze geheele week door, van dinsdag af, dagelijks vergaderd geweest en debiteert ditmaal over vijf zwaarwigtiger aangelegenheden, dan verleden jaer in de vierdaagse zitting over *Rontan*, en verleden week, in de voorgedagen lang, over de ter griffe gedoemde petitien. In de zitting van Dingsdag is ingekomen eene Koninklijke boodschap, houdende van een ontwerp van wet, houdende eenige veranderingen in de wet van 24 december 1829, tot vinding der middelen voor de gewone behoeften voor het jaar 1830 en volgende. *Z. M.* zegt in de zitting van Dingsdag, bij welk ontwerp van wet de Kamer in zitting is geweest, de vervanging van den accijnz op het geslagt door andere middelen voor te dragen, maar dat menigvuldige en belangrijke zwarigheden Hem verplicht hebben, om de voldoening van dien wensch nog uit te stellen.

Vervolgens zijn de in ons vorig nummer gemelde deliberatien over het wetboek van strafvordering, thans, na gemeen overleg der afdeelingen met den minister, gewijzigd, begonnen. Wij herinneren onze lezers, dat het, ten verleden jaere, in de Tweede Kamer ingezonden ontwerp daarvan uit twee en twintig titels bestaet, waarvan het begin, houdende *Algemeene Bepalingen*, in de zitting van dingsdag, met algemeene stemmen is aangenomen. De eerste titel, handelende *Van het opsporen der misdrijven*, is in dezelfde zitting, met 82 tegen 8 stemmen, insgelijks aangenomen, terwijl de volgende, dat is, de tweede titel, handelende *Van de Regter-Commissarissen en van de voorloopige gerechtelijke mededeelingen*, in de zitting van Woensdag, met 50 tegen 44 stemmen, is aangenomen.

In de zitting van donderdag, is de derde titel, handelende *Van de verhooren en persoon, en van de inhaaltemisning der beklagden*, met 52 stemmen tegen 44 stemmen verworpen; de vierde titel, handelende *Van de verzending van het geding naar het provinciaal gerechtshof*, en *Van de nadere bezettingen van de arrondissementen door het hof te regeren*, is met 95 stemmen tegen twee, die der heeren *Frets* en *Surlot de Chabien* namelijk, en de vijfde titel, handelende *Van het regtsreding op de te nast zitting van het provinciaal gerechtshof*, met 94 stemmen tegen een, die des heeren *Barthelemy*, aangenomen. *Z. Excell.* de minister van Justitie is bij de zittingen tegenwoordig geweest en heeft onderscheidene bedenkingen der leden beantwoord. Men berekent, dat deze deliberatien nog wel de geheele volgende week zullen duren.

— Volgens de geruchten, welke, wegens het voorgevallene bij het nazien der papieren van den heer *de Potter*, te Brussel, in

omloop zijn, zou 's Konings procureur, iedere keer, dat hij, aan het hoofd van eenen brief, *ma chère Thérèse* las, denzelfden ontevreden den ganschen tekst hand gesteld hebben, in de veronderstelling, dat deze Brieven tot eenen correspondentie met een of andere vrouw behoorden; ten laatste echter bespeurde hij, dat de gezamenlijke heeren der confederatie de gezante hadden, om elkander onder vrouwelijke namen te schrijven, en dat de *chère Thérèse* zich met ernstiger zaken bezig hield, dan de zuster dierzelfde naam in het leven van *Ricci*. Zoo dat dan *le nom de guerre* (soldaten of krijgs-naam) van den heer *de Potter* *Treeste* is; eenige voegen er bij, dat die van den heer *Treeste*, *Agrippinetje* en die van den heer *de Potter*, *Mistje* zou woen.

— Willen onze lezers een goed voorbeeld, maar een wonder, dergelijk noch de geesten-bezwerende *Geestesdrift*, die veronvondige *Philadelphia*, noch de beroemde *Pinelli*, die gewicht hebben, zij lezen den *Courier des Pays-Bas* van gisteren, donderdag den 18den Maart 1830, zegge 18 Maart 1830, en zij zullen daarin niets aanstootelijks, geen schelden of ruzen, tegen iemand hoegenaamd, vinden. Of er echter hier en daar niet een klein logentje in den hoekje schuilt, daarvoor zouden wij niet volkomen derven instaan, want de tijd ontbreekt ons, om het geheele nummer met advertentien, en al wat te spullen, en de gewoonte wordt zulk eene tweede natuur; maar wij achten ons het algemeen des nommers zoo onschuldig, dat de moeder het gerust kan laten. De dokter ten laatste, die in de gansche *Brusselse* bladzijde geheel onschuldig nieuws, vervolgens enige *Brusselse* berichten, waaronder het verslag van eene letterkundige vergadering van den Franschen improvisator *Pradel*. *Leider* van het werk van den heer *van Sansbaek* en insgelijks eene vierde bladzijde geheel met advertentien gevuld, zie daar den geheelen inhoud van het nummer van den 17den *Courier des Pays-Bas*, van welk het verslag der zitting van den improvisator, hetgeen trouwens, door andere Nederlandsche dagbladen, insgelijks en beter, wordt medegedeeld, bij lang het minst belangrijke niet is. Deze kunstenaar vraagt, in navolging van den beroemden Italiaanschen improvisator *Sgricci*, die, eenige jaren geleden, hetzelfde te Parijs deed, aan eettelijke zijner toehoorders de opvoering van het ontwerp eene treurspels. Deze opvoering worden buiten de tegenwoordigheid van den kunstenaar, opgevoerd, en in eene bus geworpen. Het getrokken briefje wijst het ontwerp aan, hetwelk ditmaal door het lot aangeworpen is, door *des Horlogers van Guise* te zijn. Dadelijk in de zitting van den heer *Pradel* van treurspel in drie bedrijven op de *Comedie-Française*, hetwelk, in plan, indeeling, karakter, en schildering van hartstogten, en in de uitvoering, zoo, volgens opgemaakte *Brusselse* bladen, die daarvan ook stakken mededeelen, weinig te wenschen overlaat en menig doorwerkt en doorploegt stuk vere overtreft. Van de *dout-rimes* of eindrijmen, die de improvisator dadelijk op de opvoering voordent maakt, willen wij, na het hooren, niet eens gewagen.

— De, op den 15den, in Parijs in omloop geweest zijnde geruchten wegens een prerogative der kamer, die wij, op den 17den, der Franche *Nieuwspijeren*, in ons vorig nummer hebben medegedeeld, bevestigen zich geenszins. Immers de afgevaardigden hebben, op den 15den, een geheim committe, en, op den 16den, eene openbare zitting, en nogmaals een committe gemaakt. Het antwoord den Koning in antwoord op hetgeen zelfs aanspraak, in de Koninklijke zitting gedaan, is in die geheime committe behandeld geworden en reeds den 15den waren daarvan eettelijke zitsneden uitgelekt. De werkstuk op de zinsnede der Koninklijke aanspraak (zie dezelve in ons nummer van den 6den Maart), Portugal betreffende, eindigt, naar men zegt, als volgt:

» Uwer Maj. bezorgdheid wil paal en perk stellen aan de ran-

pen, welke Portugal drukken, zonder het beschermend grondbe-
ginsel der legitimiteit te krenken, dat niet minder onscheide-
baar voor de Koningen dan voor de Volken is."

Zoo dat de kamer hier duidelijk genoeg te kennen geeft, dat,
volgens haar oordeel, dom Miguel niet meer behoort gespaard te
worden, dan een uit de volksklasse opgestanen verweldiger.

In den aanhef van het adres worden groote betuigingen van
den opregtsten eerbied voor het regerende huis gevonden, maar
daarin wordt tevens gezegd: » dat ook de afgevaardigden pligten
hebben te vervullen en dat juist hunne liefde voor de monar-
chie hun de wet oplegt van deze pligten niet te miskenen."

Den monarch met het einde van den oorlog in het Oosten ge-
luk wehschende, zwijgt de Kamer zoo wel over de keuze van den
monarch, die Griekenland regeren moet, als over de belanglooze
staatkunde van het fransche gouvernement; maar bepaalt zich bij
het te kennen geven der hoop op, of liever van den wensch voor de
onafhankelijkheid van dat schoone land.

De Kamer zal, ten einde de expeditie tegen Algiers te kunnen
gevoelen, de beidschappen afwachten, die haar onmisbaar zullen
worden en zal niet kunnen afzija van alles
geed te koren, wat voor de eer en het belang des lands zal ge-
gaan worden.

Zij beschouwt de vermindering der openbare inkomsten, zoo als
officiële de aanspraak rondt, beleden is, als een droevig teeken van
het publiek ongeluk, dat er oprust en bekommering in-
der het volk heerschen en dat de oorzaak daarvan gelegen is in de
vrees, dat er tusschen de onderscheiden magten in den staat geene
overeenstemming zal plaats hebben, en is veroordeeld, om den ko-
ning te verzoeken, dat die overeenstemming niet bestaat.

Deze brief is zinnede, zoo wel als de volgende, is, naar men
zegt, een steun.

Wantouwen is het heerschend denkbeeld van de regering;
hetzelve is bleedigend, om dat de getrouwheid, die onderda-
nen aan den troon daar door verdacht wordt, onrustwekkend,
om dat het de publieke vrijheid bedreigt. De Koning bezit,
in dezelv doorlichtig promogiatie de middelen, om die over-
eenstemming te herstellen, zal te beslissen hebben tusschen
den koning, en zijn volk stellen en hen, die
aan hem de eer en gevoelens des lands openbaren.
Den schrijver van den brief (geteekend Y), geplaatst
in de *Wienersche Courant* van den 13den dezer, n. 31, gerust-
stellen, dat de *disputeer* en *recenseer* jeukte, die door
den schrijver bedoelde stof niet onaangeroerd hebben gelaten, daar
eij, en gader hand weten, dat het plan van een zoodanig werk
aan Zijne Majesteit is aangeboden. De schrijver eebigen
stelt op de gedachte, welke eerste geweest te zijn, die over
het onderwerp geschreven heeft, dan doet het ons leed, dat wij
hem niet kunnen helpen.

Bezettingen.

Een noordhollandsche papiermaker verklaarde onlangs in een
gezelschap, dat hij veel belang stelde in de toenmaals op handen
zijnde discussien over het verwerpen of ter griffie nederleggen
der petitien. Toen men hem nadere inlichting deswegens vroeg,
antwoordde hij: » Wat de zaak zelve aangaat, daar wil ik
niet veel zeggen, doch de zaak is van dien aard, dat men
niet moet petitionneren, dan geloof ik
zouden wij dat met veel meer regt dan onze Zuidelijke broe-
ders kunnen doen. Men hoeft slechts door de steden Edam,
Purmerend, Hoorn, en vooral Enkhuizen, te reizen en daarna
Belgie te bezoeken, om te zien, welk gedeelte van ons rijk
het meest bevoorrecht is. — In deze, vindt men overal kerk-
hallen, en huizen, welke men bezig is te bouwen, ja
straten, die gesloopt zijn; — in gevee blijbaren bloe-
en van overal vergeneegde gezigten. De Noordhollan-
der draagt een leed echter met onderwerping, daar hij geene
opartugd (blijft) dan dit onafhankelijk van den goeden wil
onzes geliefden monarchen. Hij ziet dus met gelijktendheid
betere tijden te gese, en verlabbelt zijne liefde voor den
goeden voet, die hem, berustende in de onvermeete
zangen van Kader. Wanneer het geluk zijns volks, — Van
het is het mij dus, omzinnig, zoodanig wijde
van de petitie, Gheword, bij de
de, kan niet dan, tot de

lopen. In de eerste plaats, zal het gouvernement hieruit de
namen van *ondankbaren* leeren kennen en tevens de bezijden
in handen krijgen, dat het doen van weldaden aan gene zijde
des Meendiks geene dankbaarheid doet geboren worden; — die
zeldzame vrucht teelt beter op onzen grond; — maar, —
schouw de zaak uit een *commercieel* oogpunt. Stemmen
vertegenwoordigers voor het ter neder leggen ter griffie, dan
kan er in het vervolg voor ons papiermakers wat van worden; ten
minste ik veronderstel, dat Zaandam door onze belgische broe-
ders niet vergeten zal worden, en in de bestellingen zal de-
len van de riemen papier, die er nog in dit en in het vol-
gende jaar zullen noodig zijn."

Deze aanmerking beviel het geheele gezelschap en wij twijfe-
len niet of onze noordhollandsche industrieelen zijn nu reeds
aan het werk, om een *petitie formaat* te vervaardigen. Zoo dit
nog niet plaats heeft, dan moedigen wij hen hiertoe aan, dewijl
deze onderneming van belang kan zijn. De petitien konden als-
dan in fraaie banden worden ingebonden, waartoe wij het
ieder aanbevelen. Wanneer men dan elk jaar, op zijn
werk eenen *index* maakte, en dien in een bandje van
bond, dan konde ieder burger, in een uur van
zich eens bekend maken met de *nationale*,
dan in dat *exels-leder*, moeijelijk te maken.

EENE VLEK MISSTAAT MEER OP EEN GEORDURDEN ROK DAN OP EENE PIJ.

Naarmate iemand in de maatschappij hooger geplaatst is, moet
hij niet alleen in zijne gedragingen, maar ook in zijn woorden
omzigtiger zijn. Men kan een vrij geestig mensch in het gezellig
verkeer en een minder dan middelmatig spraker in het openbaar
zijn, terwijl menig gezegde, dat in een sociëteit of *assembly*,
rookende en drinkende, wordt beneden het *raisonne*
daalt, wanneer men dan in een achtere vergadering op-
freedt.

Deze gedachte kwam onwillekeurig bij het lezen
van sommige redevoeringen, in de zittingen
van den 9 en 10 Maart 11, gehouden. In zoodanig
moest men niet vergeten, dat al het gesprokene den toets van het
gezond verstand moet kunnen doorstaan, en wanneer wij nu een-
van ons meits gebruik maken, wat blijft er dan van de redevoe-
ringen van de Broeckere, Sijler de Chokier en de Sme-
sart over? Dat de *Baron de Stassart* niet tegen een *Dona* Curtius,
en dergelijke, in de staatsaangelegenheden
en in echte welsprekendheid bestaat, moet niemand verwon-
deren. Waar wilde de Limburgsche vertegenwoordiger zoo spoedig
die wetenschap van daan hebben gehaald? In weerswil van
manipulation intellectuelle en een fikschen advokaat, wordt men met
binnen weinige jaren, van een Artillerie Luitenant, in een Staats-
Wetgever, Redenaar, en wat dies meer zij, hervormd. Het *discours*
van den Heer de Ba. verwondere dus nietland, maar
doet hij dan te spreken? Wij zouden over de redenen
ZHWG. daartoe aansporen, veel kunnen zeggen, doch
althans vooralsnog, daarvan.

Dat de *Baron de Stassart* schertsende *Baron de Stassart*
verwarte (waarever de schooljongens in de school, met het mono-
pote opperrecht, dat de *Baron de Stassart* zoude) bewijst
mensche, die de *Baron de Stassart* kennis, en
gelijk, dat de *Baron de Stassart*, waarop ZHWG. dat onderwerp, bij zijne
gehelde *liberte d'enseignement*, zou willen brengen. Uitdrakin-
gen als de bedoelde mogen bespottelijk zijn; maar dat is niet
het al!

Maar dat de *Baron de Stassart* eene taal durft voeren
hij in genoeke zitting deed, moet redet te worden, dat
hier niet stilstaan bij de logische *Baron de Stassart*
met eene valsche stelling, *Baron de Stassart* en
dige *Baron de Stassart* verwondere, dat de *Baron de Stassart*
omzigtiger menzel verzoeking te *Baron de Stassart*, in oogen-
blikken, dat de *Baron de Stassart* zware beschuldiging hem is
ingebragt, zonder daarop te antwoorden, of den beschuldiger te
ontmaskeren, met veel ophief, van *Baron de Stassart*
broed voor den Koning enz. te gewagen, en te doen als of men
doet, blind en stom was, daar, waar men hooren zien en spre-
ken moest, dit is niet met den titel van *edel*, noch met den
van *Baron de Stassart* vereenigbaar. Het is waar, daar zijn heeren
die, waarop ZHWG. het beste antwoord is; maar een *Baron de Stassart*
men voor een *Baron de Stassart* uitmaken, zonder den volk een
het *Baron de Stassart*. Wij weten wel, dat onmogelijke

B I J V O E G S E L

der Bredasche Courant,

van Zaterdag den 20 Maart 1830.

WETENSCHAPPELIJKE EN LETTER- KUNDIGE BERIGTEN.

Frankrijks Godsdienst- en Burger-oorlogen, gedurende de zestiende eeuw; door A. L. HERRMANN, Hoogteeraar, enz. Uf het Hoogduitsch in het Nederduitsch overgebragt en met eenige aantekeningen voorzien door STERNBERGEN VAN GOOR, in twee deelen. Te Amsterdam, bij

de gewaardheid als de Fransche geschiedenis in de laatste helft der zestiende eeuw. Godsdienst- en Burger-oorlogen leveren, behalve de afschrikkelijken van den gewonen krijg, nog verschrikkelijker tooneelen op dan de tot wetenschap verheven doodslag ons elders heeft aanschouwen. Geen penstrijd is scherper dan die welke over Godsdiensstige geschilpunten handelt, geen oorlog bloediger, onmenselijker en wreeder dan die, waar eene of wel beide partijen zich, zoo het heet, voor de eer der Godsdienst wapenen. In zulken kampstrijd komt de diep verdorven aard des menschen te voorschijn; in zulke oorlogen zien wij drijfveeren werken, welke aanzijn wij nauwelijks vermoed zouden hebben, en weinig zoude er, bij de lezing van de tafereelen van Godsdienst- en Burger-haat, noodig zijn om ons tot onherbepelijke menschenhaters te vormen, tot vervloekers van een geslacht, waartoe ook wij behooren.

Gelukkig echter — en dit zij even zoo ter eere der menschheid gezegd — te midden dier ijsselijkheden, vertoont zich deze en gene edele, gelijk eene lichtende ster in den stikdonkeren nacht, die ons weder met ons geslacht verzoent. Ook daarom is de behandeling van dergelijke bloedige tijdvakken der geschiedenis nuttig en noodzakelijk; want eene getrouwe voorstelling van zoodanig tijdvak leert ons, dat het den *logen* slechts voor korten tijd kunnen aan de *waanheid* te begeviere, en dat deze laatste leert ons, dat men de *begeerte* der *zucht* ook niet het Vorstelijk purper of het geestelijk ouderkleed omhangen, al heeft zij miljoenen vasallen, om hare bloedige bevelen uit te voeren, eindelijk niet dan haat en verachting, bij een gefolterd geweten, overblijft. Het ergens, dan zien wij in Frankrijks Godsdienst- en Burger-oorlogen het hier gezegde bevestigd. Gruwen wij van een' trotschen Guize, van zwakken en tevens wreeden KAREL IX, eene verfoeijelijke KATHARINA terug, naast dezen treden een DE L'HOPITAL, een HENDRIK IV, een Corter op, die ons weder met de menschheid verzoenen. Leerzaam is ook die geschiedenis van die zijde, dat zij ons de lering der Goddelijke Voorzienigheid zoo zigbaar voor oogen stelt. Dikwerf bevond de onderdrukte partij zich aan den rand van haren ondergang, wanneer onverwacht redding en uitkomst opdaagde, terwijl het einde ons deze hartverheffende waarheid leert, dat God den rechtvaardigen wel lijden, maar nooit geheel beswijken laat.

Indien wij, in deze inleiding tot eene slechts vlingtige beoordeeling, reeds ons bestek overschreden hebben, dan zij dit alleen aan den indruk te wijten, welke de lezing der hier aangekondigde boeken op ons heeft gemaakt. Na dit werk eenmaal in handen te hebben genomen, was het ons schier onmogelijk de lezing te staken, en wij konden niet nalaten, onze lezers een gedeelte van den bij ons verwekten indruk mede te deelen, ten einde hen eenigzins op dat standpunt te plaatsen, van waar zij de hier aangekondigde tafereelen te beschouwen hebben.

Na eene inleiding, waarin, met de hand eens meesters, een algemeen overzicht geschetst wordt van *Duitschland, Italis, Spanje, de Nederlanden en Frankrijk*, in het midden der zestiende eeuw, vangt de eigenlijke geschiedenis met den jare 1547, den dood van FRANZ I en het ten troon stijgen van HENDRIK II, aan. In zeven- en twintig hoofdstukken worden nu de opvolgende gebeurtenissen, en de langzame ontwikkeling der gruwelen, die eindelijk, in den St. Bartholomeus-nacht, hun toppunt bereikt hadden, geschetst. Op eene onderhoudende, regt schilderachtige wijze, wordt hier het karakter der handelende personen, de diep verdorven, zedeloos hofhouding van HENDRIK II en KATHARINA, de binnen- en bui-

tenlandsche aangelegenheden van Frankrijk, de wapenfeiten van de Guize, de aanvankelijke en toenemende vervolgingen der Protestanten in alles, wat de tragedie van den 24 Augustus vooraf ging, beschreven. De schrijver voert ons van de hoftzalen naar de slagvelden, van de verzoeningsfeesten naar de bloedbaden, van het doofbed naar het huwelijks-altaar, en weet overal onze belangstelling allerlevendigst te onderhouden. Wij zouden moeijelijk weten te kiezen, welk gedeelte van dat alles het belangrijkste is; men kan er zich geen gedeelte van wegdenken, dat niet als een' wondlijk verlies aangemerkt zou moeten worden. De bloedige

van zoo talloze listigen en misdadigen is daarom bekend is, en wij zoo gaarne op eene grotere schaal het verhaal handeld zien, waarvan wij vroeger reeds meer dan de kleine schets-teekening bezaten. De twee laatste hoofdstukken des eersten deels voldoen hietaan geheel: in deze zien wij op welke listige wijze het Hof (dat is voornamelijk KATHARINA) de waakzaamheid der Hugenooten poogt te doen insluimeren; hoe zelfs Corter in de gespannen strikken vatte en de hem gedane waarschuwingen in den wind sloeg; hoe de trouwplegigheid van HANNAH IV eindelijk de onmiddellijke voorbereiding tot eene slagting was, hoedanige de geheele wereld nog nimmer aanschouwd had. Met de moordtooneelen van den Bartholomeus-nacht eindigt het eerste deel dezes belangrijken werks.

Met een voorgewend wonder, hetwelk den plaats gehad hebben den moord moest heiligen, vangt het 28^e hoofdstuk (het eerste des tweeden deels) aan. Wij vinden in hetzelfde belangrijke bedenkingen over het ontstaan en de verdere ontwikkeling der Parijsche *bloed-bruifloft*, welke, als de stotsom van vele nasporingen, bij het gebruik maken der beste bronnen, mogen beschouwd worden. In het volgende hoofdstuk schetst de schrijver de verschillende indrukken van den Bartels-nacht op de gemoederen, tevens met het mislekt doel der beaamde moordgruwelen en verplaatst ons vervolgens weder in de achtervolgende burgeroorlogen, die Frankrijk verdeelden. Ook hier weder dezelfde afwisseling van tooneelen als in het eerste deel. Ook hier worden wij, in de hoftzalen van HENRIK III, waar de groote onbegrijpelijkheid tot wet verheven was, gevoerd naar slagvelden en rijks-vergaderingen. De oorsprong der *Ligue* en de oogenaken der Bewerkeres dezes genootschaps, hetwelk Frankrijk talloze rampen berokkende, worden met meesterlijke trekken geschilderd: daaruit blijkt, dat, ofschoon HENRIK III zich tot opperhoofd der *Ligue* verklaarde, de Hertog DE GUIZE in wezenlijkheid dat hoofd was.

De gebeurtenissen, welke, van dat tijdvak, met onze geschiedenis van dien tijd in aanraking komen, worden mede op eene belangrijke wijze behandeld, en de voortreffelijke *Oranien*, die ziele van den opstand der Nederlanders, wordt daarin mede naar waarheid geteekend.

Dezelfde belangrijkheid bestaat in het vervolg dezer geschiedenis, die als eene doorlopende, langdurige tragedie beschouwd kan worden. Levensdig is de beschrijving der onderscheidene woelingen, der intriguen, der gruwelen, welke dat tijdvak opleverde, en de karakterschetsen der verschillende werkende leden dezer heische verbintenissen, getrouw. Vooral is dit laatste van toepassing op de schetsen van Guize gegeven, zoo in den beruchten dag der *barricaden*, als in andere zijner handelingen. Na den moord van dezen Hertog namen de zaken voor HENDRIK III eenen ongunstigen keer, zoodat deze zelfs genoodzaakt werd, zich met HENRIK VAN NAVARRE te vereenigen. De beide vorsten slaan het beleg voor Parijs, waar HENRIK III, door de hand van eenen *Corter*, om het leven gebracht wordt, terwijl met dien Koning het geslacht der Valois uitgestorven was. HENDRIK VAN NAVARRE bestijgt, als eene *Bourbon*, den Franschen troon, onder den naam van HENDRIK IV, gaat tot de Katholijke godsdienst over, sluit den vrede met Spanje en waarborgt de veiligheid zijner voormalige geloofsgenooten door het bekende *Edict van Nantes*. Met den hoofdzakelijken inhoud van dit gedenkwaardig *Edict* sluit het tweede en laatste deel des hier aangekondigden werks, in hetwelk een tijdvak van ruim eene halve eeuw beschouwd is, rijk in gebeurtenissen, die, zoo als de schrijver met grond zegt, in de weegschaal der geschiedenis zwaar vallen.

Ons oordeel is uit het bovenstaande op te maken, en kan niet anders dan gunstig zijn. Ofschoon de naam des schrijvers en de nog meer bij ons bekende naam des vertalers ons waarborgden, hier iets goeds te zullen lezen, is onze verwachting nog overtroffen. De heer PORTIËLX heeft in dit werk eene gelukkige keuze gedaan: zulke zijn der overplanting op onzen grond dubbel waardig, maar vereischen ook eene bekwame hand, gelijk die van den heer STERNBERGEN VAN GOOR, om gelukkig te slagen. Onderscheidene belangrijke aanmerkingen, in het oorspronkelijke niet voorhanden, bewijzen, dat gemelde heer niet enkel vertaald heeft.

Het Uur van Middernacht, door MICHEL ADRIAAN. Te Amsterdam bij G. PORTIËLX. 254 N. in 8°. met gegraveerd Vignet (aqua tint); de prijs is 2.50

Onder de oorspronkelijke Nederlandsche Romanschrijvers tellen wij sedert weinige jaren een man die zich onder den voornaam van den grootsten Zeeheld, bij het publiek geïntroduceerd heeft. Zoo wij wel onderzigt zijn, wordt daaronder 's mans naam verborgen; doch wat ook aanleiding moege gegeven hebben, om juist de voornamen van de Roman te kiezen, zeker is het, dat de schrijver van *Het Uur van Middernacht*, als romanschrijver op verre na de hoogte niet bereikt heeft, tot welke zijn naamgenoot als vlootvoogd gestegen was. Volgens de geruchten worden de romans van den Heer *Michiel Adriaan* door het publiek met graagte gelezen; doch dit is nog lang geen bewijs, dat zij dat onthaal door hunnen inhoud verdienen. Het zoude niet voor het eerst zijn, dat gebrekkige voortbrengselen door het publiek boven degelijke waar geschat werden. De meeste magen kunnen alleen ligte kostjes verdragen; en wij hebben er ook niets tegen, dat zulke kost van tijd tot tijd opgedischt wordt, mits er dan eene smakelijke saus niet bij ontbreekt. Dit is echter in het hier aangekondigde werk het geval. Niet alleen is de held des verhaals een wezen, dat niet het minste belang inboezemt, maar dit gebrek in den grondslag wordt zelfs door niet eene schoone schildering of treffende verrassing vergoed. Vele onwaarschijnlijkheden komen in dit *Uur van Middernacht* voor. Om daarvan slechts een paar te noemen, gerwijzen wij naar dat gedeelte des verhaals, waar een *Soldaat* al zeer spoedig naauw verbonden wordt met het gezin eens schatrijken mans, hij wien eerstgenoemde ingekwartierd was. Zoo vinden wij de gesprekken door *Arman* met eenen rooverknap tein gehouden, zeer onnatuurlijk. In het geheel is de karakterschildering, even zeer als die van de zeden des lands, mislukt. Wanneer men de namen verandert en de roovers en uit weg denkt, dan zou men de historie zeer goed voor eene nederlandsche kunsten houden, zoo zeer zijn hier, onder italiaansche benamingen, inlandsche handelingen, zeden, wijze van denken en handelen geschetst. Daartij wordt het geschiedverhaal doorweven met aanmerkingen van zedelijke strekking, die op zich zelve niet kwaad, maar hier veelal misplaatst zijn; zij rekken het verhaal zonder eenig werkelijk nut te hebben en dragen niet weinig bij tot eene vervelende langdradigheid.

Kwaad stichten zal deze Roman intusschen niet; maar, na de lezing — zelfs spoedig vergeten wezen. Het komt ons voor, dat de Heer *Michiel Adriaan* welligt, door een gunstig onthaal, zijnen voortbrengselen te heurt gevallen, misleid de terugwijzingen veronachtzaamt, welke hem nu en dan wel eens door bevoegde regters gegeven zijn. Hij neemt dit in het vervolg meer in acht, en bekrijgt wat minder dan Zinied, tot hier toe deed, want beoogt deze schrijver waarlijk nutstichting, wenscht hij, in het door hem gekozen vak, *blijvend en roem*, dan vergete hij niet, dat een en ander alleen door de *hoedanigheid*, geenzins door de *hoevelheid* zijner schriften, bevredigd wordt. Met in acht neming van dezen raad, gelooven wij den Heer M. A. in staat, iets beters te leveren dan het hier aangekondigde boek.

Op het niterlijke van dezen Roman valt weinig aan te merken, dat trouwen op werken bij den heer PORTIËLX uitgedaren, zelden het gewone is. Het papier echter had witter mogen zijn. Het vignet in *Portiël* van *Hoogkamer* bewijst, dat ofschoon wij in die soort van gravure enigzins vooruit zijn gegaan, wij daarin echter op verve nog niet de volkomenheid bereikt hebben. Ook had de teekenaar beter dan inhoud des boeks moeten raadplegen; volgens het verhaal had *Arman* zijne militaire kleedren voor een boerenpak verwisseld, toen hij den roovers in handen viel; het is derhalve in strijd met wat verhaald, den jongman in uniform en wel wel in den uniform van eenen nederlandschen korporaal af te beelden.

Te Breda bij BROESE & Coor.

Schoonheden uit de Zeden- Natuur- en Aardrijks- Kunde, verzameld in de nagelatene geschriften van den Heer H. P. KRETSCHMER; verzameld en in orde gebracht door JAN PROVILY. Te Breda, bij BROESE & Coor. in 8°. gr. 276 bladz. . . . f 2, 60.

Reeds vroeger is dit werk aangekondigd, en door Rec. beoordeeld geworden. — Daar wij ons echter, in vele opzigten, niet met die recensie vereenigen kunnen, zoo gelooven wij onzen lezeren geen ondiens te doen, op dit niet onbelangrijk werk hunne aandacht te vestigen. Niet dat ons voornemen is, hetzelfde stuk voor stuk te ontleiden, en het schoone of gebrekkige er van aan te wijzen, want dit zoude ons uit het bestek voeren, dat ons in dit dagblad voorgeschreven is, dewijl het onderhavige werk uit te veel verschillende onderwerpen bestaat. Neep! onze bedoeling is alleen, door eene herinnering aan hetzelfde, den Heer PROVILY aan te sporen, zijne belofte te volbrengen, van namelijk ook de overige nagelatene geschriften van den verdienstelijken Kretscher in orde te brengen en kenbaar te maken.

De verzamelaar dezer geschriften geeft, in eene voorrede, de beweegredenen te kennen, die hem hebben aangespoord, om zich met deze zo hij zelf zegt, moeizame taak te belasten. Ofschoon de Heer PROVILY daarin met een weinig te veel verheerlijking de verdiensten van den overleden heer Kretscher, en zelfs van aan de lezeren mede kunnen overhalen, zoo vinden wij hierin geen stof, om op zijn Edelste met *liberaliteit* neder te zinken. De persoon des schrijvers, en zijn werk zijn twee afzonderlijke zaken, waarvan het laatste alleen in het gebied des boekhoordeelaars ligt. — In deze voorrede vindt men tevens een kort levensbericht van K. door den Heer en Mr. W. L. F. C. VAN RAPPAARD. Het eerste gedeelte van dit werk, bevat *overtredingen in eenzame uren* en *zeden*. Gevoegelijk had der verzamelaar deze stukken achterwege kunnen laten, daar dezelve de reeds verzwaakte ziel van het kranke ligchaam van Kretscher kenmerken; — ook komt het ons voor, dat dezelve door hem niet geschreven zijn, op door den druk bekende gemaakt te worden. Het waren oogenblikkelijke indrukken, voortvloeiende uit den aard zijner ziekte en omstandigheden, die hij voor zich hield, schijnt te hebben willen bewaren. Het overige gedeelte bevat tien voorredingen van zijnen werkzamen en veel omvattenden geest, meest verhandelingen, voorgedragen in het Departement tot Nut van 't Algemeen, waaronder wij vooral eene verhandeling over de vraag: *waarin bestaat de zwaarte der ziele, die een eerstbeginnende beoefenaar der zwaarte ontmoet, en welke zijn de middelen, om de ziele uit de zwaarte te verwijderen, de bescherming van den sterrenhemel, in eene overdenking der gevolgen van den snellen voortgang der kunsten en wetenschappen*, opmerkten. — Hoezeer K. in deze eerste verhandeling ook toont, een goed wijskustenaar te zijn, en over deze wetenschap wijze en geene denkbeelden te bezitten, zoo vinden wij, dat hij de snaar der *overdenking* te weinig aanroerde. Deze en de eengenoemene *leerwijze* zijn ook oorkwift het gebrek, waaraan het hapert, dat er zoo weinige wijskustenaars gevonden worden. — Om onze lezeren over den vloeienden stijl des schrijvers te doen oordeelen, zoo nemen wij uit het werk eenige regels over Verrezen uit de bouwvallen van het oude Rome, en in den morgenstond, waarder nacht der middeleeuwen, als op nieuw geboren, wieden de kieren der wetenschappelijke kennis door geheel Europa beschermd, maar ook vooral op onzen vaderlandschen grond gekoesterd. Gelijk, bij het ontdekken eener rijke schatting, de bewoners der streek verbaasd staan op het gezicht der schatting, welke onder hunne voeten verborgen lagen, en nu door onvermoede pogingen, uit den ruwen erts het blinkend metaal doen te voorschijn komen; zoo ook de menschen, die steeds toenemden, over het nu weg waarender woeden bijgevoel de wijsheid der Ouden verborgen hadden. Geen tijdperk maakte hierin grootere vorderingen dan het onze, en Europa rijp ter waardeering van dezelve, zag deze tragsgewijze ontwikkeling juichende aan. De monarchen, doordrongen van de waarheid, dat het geluk der volkeren gelijken tred houdt met den voortgang in beschaving, overtuigd, dat niet slechts de rijkdom hunner onderdanen de troonen met genoezame zekerheid, tegen de woeden der staatloosheid orkanen beveiligd; dat liefde, gegroot op het besef van eenig geluk, de kracht hunner schepters sterken moet; — de monarchen waren het, welke die algemeene verspreiding der kunsten en wetenschappen ten stand brachten, door het tot stand brengen van eenige aanpak, dat het beloon der wetenschappelijke verdiensten, maar hopelooke en onaanvaardbaar door het handhaven der bestaande prijtingen voor het onderwys. Van den koninkliken zetel straalde het licht af, dat de nevelen deed verdwijnen; van daar ging de kracht uit, welke ten spoetslag diende voor den gespierden tred op de ingeslagen, moeijelijke baan; en (dank zij hem, die het lot aller volkeren bestuurde) ook oas vaderland onderzond, en ondervindt nog dagelijks de heilijste bewijzing d'zer waarheid.

Hier en daar hadden wij van den Heer PROVILY eenige rezen verwacht; doch, niestegenstaande wij hierin te leur gesteld zijn geworden, kunnen wij zijn Edelste onzen regtmatigen dank voor aaneensluiting niet weigeren en bevelen dit werkje ter lezing aan. — Het boek is in papier valt niets af te wijzen, en wordt te Breda bij BROESE & Coor. en Breda bij BROESE & Coor.